

LES XARXES FAMILIARS DELS PODERS POLÍTICS DURANT L'ÈPOCA DE LA RESTAURACIÓ

María SIERRA: **La política del Pacto. El sistema de la Restauració a través del Partido Conservador sevillano (1874-1923).** *Diputació de Sevilla, Sevilla, 1996, 467 pp., 8 fotografies.*

La Universitat de Sevilla porta endavant una sèrie d'estudis, sota la direcció de R. Sánchez Mantero, referits a la vida política del període comprès entre l'inici de la Restauració i el final de la Segona República. En anys anteriors han estat publicades les monografies dedicades a la dictadura de Primo de Rivera (L. Álvarez Rey, *Sevilla durante la Dictadura de Primo de Rivera: la Unión Patriótica, 1923-1930*, 1987), a la Segona República (del mateix L. Álvarez Rey, *La derecha en la II República: Sevilla, 1931-1936*, 1993), a la Lliga Catòlica del principi del segle (J. L. Ruíz Sánchez, *Política e Iglesia durante la Restauración. La Liga Católica de Sevilla, 1901-1903*, 1995). El de María Sierra que ara ens ocupa és, de moment, el darrer de la sèrie. Per a un futur immediat s'anuncia ja en el mateix pròleg d'aquest darrer llibre la publicació d'una nova monografia sobre el republicanisme sevillà a càrrec d'E. Arias.

Un dels atractius fonamentals de l'estudi de María Sierra és haver disposat de la documentació, molt completa i organitzada, de l'arxiu privat de la família Ybarra, la principal detentora de la direcció del Partit Conservador sevillà al llarg de la quasi totalitat dels anys de la Restauració. Aquesta documentació ha permès a l'autora de poder endinsar-se i tenir constància de gran part de les relacions i els intercanvis d'informacions i de favors polítics que habitualment no es reflecteixen públicament i dels quals es pot pressuposar l'existència però que difícilment poden ésser constats documentalment. Les nombroses cartes de recomana-

ció per a l'àmplia clientela política generada o la correspondència entre els germans Ybarra i entre els portaveus —ja sigui de les diferents faccions conservadores, ja sigui de les liberals— donen peu a l'autora per fer interpretacions més acurades i detallades de l'anomenada «política del pacte» que d'aquesta manera tenen una confirmació empíricodocumental molt estricta. L'autora sap treure bon profit d'aquesta circumstància fonamental en benefici tant de les seves freqüents precisions conceptuals com de la meticulositat amb què constata les característiques més específiques de l'entramat clientelar restauracionista sevillà i de les seves connexions amb els altres poders locals, comarcals o centrals.

El llibre es divideix en tres parts. La primera part (1874-1890), dedicada a l'estudi de la formació del sistema polític restauracionista en la qual s'intenten establir tant les continuïtats polítiques, econòmiques i ideològiques existents respecte de la política isabelina prèvia com les transformacions generades. Aquest contrast és ampliat ocasionalment en referència amb el que estava ocorrent als països europeus més immediats.

A la segona part (1891-1916), considerada com la fase de consolidació i de ple funcionament de la «política del pacte», l'anàlisi se centra en el paper vertebrador dels, a la vegada, líders polítics i patrons clientelars provincials, representats per personatges com ara el conservador Ybarra o el liberal Rodríguez de la Borbolla. Ells seran els intermediaris encarregats d'articular tant les relacions entre el dèbil poder central i els diferents poders locals existents a la província com la coordinació dels diversos interessos econòmics existents en l'espai provincial. Aquesta capacitat pactista i de coordinació política i econòmica

dels grans líders provincials, sempre dins del caràcter moderat o elitista que caracteritzà el sistema restauracionista, és el que li va permetre gaudir d'una considerable estabilitat. Quan el regeneracionisme centralista pretenia crear unes noves formes polítiques més obertes, més democràtiques, aquests líders provincials seran els primers a oposar-s'hi, perquè consideraven que posaven en perill tot l'entramat existent. El fracàs del regeneracionisme polític (silvelista o maurista) cal explicar-lo tant per l'oposició presentada pels esmentats poders provincials com per les mateixes contradiccions de la política central regeneracionista que per mantenir el poder no va trobar una altra possibilitat que recórrer als mateixos poders locals i provincials als quals volia debilitar.

La tercera part (1917-1923) se centra en les tensions aparegudes al si del tornisme per la seva incapacitat d'integrar tant les «noves dretes» polítiques (catòlics i mauristes, especialment) com les incipients organitzacions corporatives, econòmiques i professionals, de les classes mitjanes, que pretenien la superació del clientelisme mitjançant la creació d'associacions representatives: de la mateixa forma que estava ocorrent a Europa com a resposta als canvis econòmics i socials produïts per la Primera Guerra Mundial i a la incapacitat d'enfrontar-los per part de les «velles polítiques». Aquest possible impuls «democratitzador» del corporativisme no va ésser viable en la realitat pel mateix pes de les seves actituds excloents i particularistes. Al contrari, aquest moviment corporatiu va desembocar en un progressiu menyspreu respecte del conjunt de la política, fet que provocà que la crisi del sistema tornista es transformés en una crisi del parlamentarisme representatiu. El desenvolupament d'aquestes tendències antipolíti-

ques i el fracàs de les opcions més democràtiques (l'andalusisme polític de Blas Infante principalment) deixava les portes obertes a les postures autoritàries. L'acceptació de la dictadura de Primo de Rivera per amplis sectors de les classes mitjanes i de les associacions patronals és una clara mostra tant de l'arrelament d'aquestes actituds col·lectives autoritàries i antipolítiques com de la seva incapacitat d'impulsar una modernització política en cap de les seves oposades manifestacions coetànies, la democràcia o la feixista. A Espanya el que va triomfar va ésser l'autoritarisme tradicional, militar i antipolític (p. 406).

El llibre de M. Sierra és una mostra reeixida de la renovada història política, enriquida amb les aportacions de la politologia, l'antropologia o la sociologia, fet que permet a l'autora de perfilar amb considerable precisió els principals conceptes analítics utilitzats al llarg de la seva obra (clientelisme, patronatge, vincle, etc.). L'estudi consta igualment d'una nombrosa sèrie de taules i de gràfics dedicats a les diferents famílies sevillanes que controlaren el poder polític ja des de l'època isabelina, a banda de la dels Ybarra que són l'objecte principal de la investigació. Algunes d'aquestes famílies, amb major o menor contundència, ho han continuat fent fins a l'actualitat: els cognoms Rodríguez de la Borbolla o Rojas Marcos podrien ésser alguns dels més coneguts en el nostre temps, però se n'hi podrien afegir d'altres que també han estat presents al llarg dels darrers 150 anys (Benjumea, Lasso de la Vega o Sánchez Bedoya, entre altres).

Rafael Valls
Universitat de València